

Received: 3 February 2021
Received in revised form: 23 March 2021
Accepted: 10 April 2021

Investigating the Components of the Thymic Structure of Discourse: The Case Study of *Mi'ad* Short Story by Goli Taraghi: A Semiotic Approach to Literary Discourse Analysis

Vol. 12, No. 6, Tome 66
pp. 629-660
January & February 2022

Reza Rezaei*

Abstract

The current research aims to investigate all the components of thymic structure of discourse (modal and tensive components) in short story of "*Mi'ad*" by Goli Taraghi-one of the writers of contemporary Persian fictional literature. Research methodology is descriptive –analytical. In fact, the author seeks to explain the underlying interaction of these semiotic components "in this short story by relying on the phenomenal presence of enunciator in order to show how thymic structures emerge in discourse and affect the process of meaning production and perception. To this end, the main objective of the present research is to answer the following questions: 1.What are the fundamental semiotic constituents and mechanisms of discourse thymic structure in this short story? 2. How is it possible to explain the function of narrative action with regard to hierarchical nature of discourse thymic structure? The results showed that discourse thymic structure is the output of phenomenal presence of subject enunciator which in its own turn marginalizes narrative action through modal constituents' turbulence and then stabilizes them by emergence of thymic state of hope which one again rehabilitate narrative action in semiotic field. Undoubtedly, these interactions are in constant relationship with semiotic modes of presence.

Keywords: *Mi'ad* short story, Goli Taraghi, Thymic structure of discourse, Modal constituent, Semiotic modes of presence.

* Corresponding author: Assistant professor of linguistics, Faculty of Humanities , Department of English Language and Literature , Yasouj University , Yasouj , Kohgiluyeh and Boyer Ahmad, Iran; Email: reza.rezaei1@yu.ac.ir, ORCID: <https://orcid.org/000000027636613>

1. Introduction

The most important difference between the structural system of language which consists of signifier and signified relations and is the main axis of the structural or classical semiotics, is the dynamic, fluid, and phenomenal process of language which is based on the relation between two linguistic levels of expression and content already proposed L. T. Hjelmslev in Copenhagen school of linguistics. This living and positional presence is directly responsible for the production of meaning in discourse. Semiotic boundaries are constantly revised by the discourse actor and are always transferable. In other words and as (Shaeiri, 2009, p. 51) insists: "two linguistic levels are the occasion for the actor of speech to take position through them and to make sense through his point of view". This evolution within structural semiotics paved the way for the semiotics of discourse (Shaeiri, 2009, p. 53; Martin & Ringham, 2000, p. 54). Therefore, in this approach, a dynamic and fluid definition is envisioned for each sign, which is itself the product of a process in which the signs are always interacting, challenging, colluding, accepting, and rejecting each other. Therefore, the need for research on the semiotic mechanisms and components of discursive discontinuity is created in this work. This paper aims to analyze the major components of thymic structure of discourse by relying on a short story entitled "Mi'ad" by Goli Taraghi. The main objective of the present research is to answer the following questions: 1. What are the fundamental semiotic constituents and mechanisms of discourse thymic structure in this short story? 2. How is it possible to explain the function of narrative action with regard to hierarchical nature of discourse thymic structure?

2. Review of literature

In this section, the author intends to briefly present the studies carried out in the framework of semiotic approach to literary discourse analysis on Iranian fictional literature to examine the differences and commonalities of each of

them with the present study. It should be mentioned that these studies have provided a rich background on the study of semiotic correlates with the artistic and literary discourse. Both theoretically and practically, it can go through (Shaeiri, 2002, 2006, 2007, 2009a, 2009b, 2012, 2013, 2014, & 2016), Abbasi (2001, 2010, 2011) and Babak Moin (2015) in a systematic way. Don't worry is the story of perfect characters. By perfect, it is meant precise in drawing the characters. In the short story entitled "Miad" selected from the collection of short stories "I too am Che Guevara", Goli Targhi portrays the life of a writer who has been trying to write a book for three years. For him, the beginning of a book is the beginning of life. The beginning of work is the beginning of life, and work means action. The opportunity now is to wait years for it by doing it today and tomorrow. She considers herself superior to her family, her friends and her elderly grandmother, who suffered from cancer and who would have treated her for some time; He finds himself among the great writers of the world, but he does not realize that these people and their place of residence are real, while he lives in his imagination. Given the theoretical potentialities of this approach in the analysis of literary texts, no research has been carried out on the concept and the semiotic mechanisms of thymic structure of discourse as proposed by Fontanille (1999) in literary discourse. Therefore, this study is the first attempt in this direction.

3. Methodology

In this research, the author has first investigated different types and correlates of thymic structure of discourse under diverse semiotic titles. To this end and by benefiting from the descriptive –analytical research methodology, the textual data were extracted from the novel through a careful reading. Furthermore, all the requirements of theoretical framework were fulfilled in order to analyze and categorize different types semiotic correlates of thymic structure of discourse.

4. Results and discussion

4-1: The interaction of modal constituents and tensive components in the overall analysis of discourse thematic structure of Miad short story: the formation of internal emotion of "hope"

In the short story entitled "Miad" selected from the collection of short stories "I too am Che Guevara", Goli Targhi portrays the life of a writer who has been trying to write a book for three years. For him, the beginning of a book is the beginning of life. The beginning of work is the beginning of life, and work means action. The opportunity now is to wait years for it by doing it today and tomorrow. She considers herself superior to her family, her friends and her elderly grandmother, who suffered from cancer and who would have treated her for some time; He finds himself among the great writers of the world, but he does not realize that these people and their place of residence are real, while he lives in his imagination.

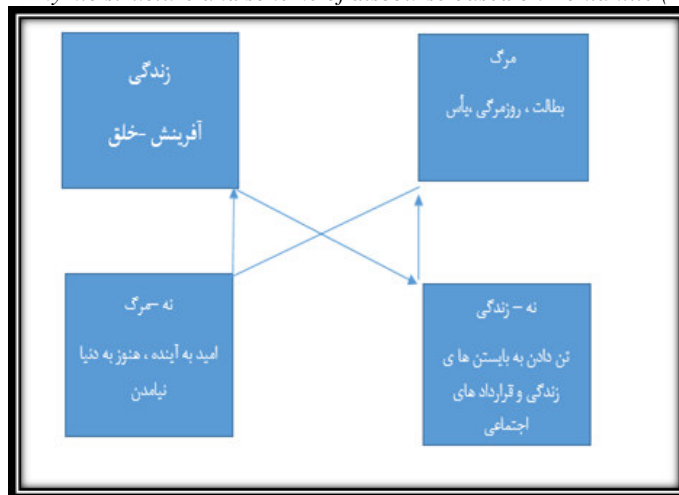
4-1/ 4-2: Action subject / State subject

Throughout Miad's short story, we are actually faced with an action actor. The narrator wants to start writing a book, but this desire is constantly interrupted by other effective verbs. Here the actual act of wanting is threatened by "to know", and an inner feeling or feeling of hopelessness is formed within it. Asking the narrator creates a compulsion for the other party, and according to Greirms and Fontaine (1991: 25) this facet is an extrinsic structure in which the narrator of this story suffers from the illness of his old grandmother, who suffers from the cancer.

In Mia's short story, besides the actor whose movement we considered in the previous part according to modal verbs, we are also dealing with a subject who is on the other side of the actor and in fact his action (writing a book) is the result of the interaction of modal verbs. In this story, as the relationship between effective actions becomes more complex, the emotional load increases. When the actor wants something or someone and cannot have it, he experiences an emotional awakening:

Figure1.

Thymic structure and scheme of discourse based on Fontanille (1999:27)

Figure 2

Semiotic opposition of despair and hope according to semiotic square in Mi'ad short story

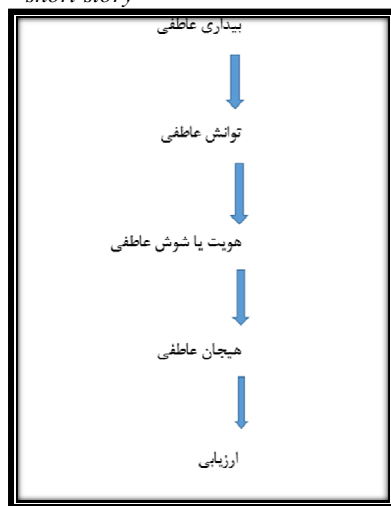
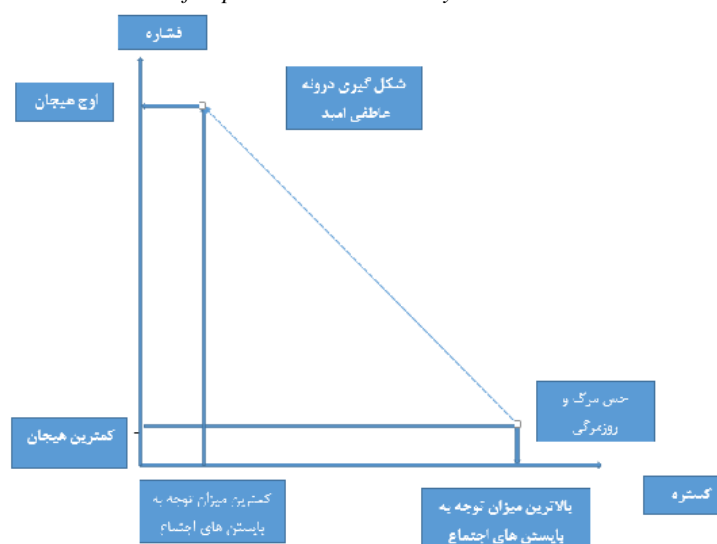

Figure 3*Tensive scheme of hope in Mi'ad short story*

5. Conclusion

By analyzing the thymic dimension of the discourse of Goli Targhi's short story entitled "Miad" as proposed by Fontanille (1999) and by relying on the phenomenological dimension of meaning and presence of the subject of discourse on the one hand and the tension and interaction of the modal verbs on the other hand, we can conclude that these discursive interactions sometimes bring the narrator into the realm of action and sometimes transform it into state subject. The formation of the emotional states of hope and despair as well as their conflict are within the narrative perspective of the narrator, which has been the subject of this study and sometimes leads to deactivation, causing the narrator to become a subject of ignorance and bring about a sense of hopelessness and futility.

دوماهنامه بین‌المللی

۱۲، ش ۶ (پیاپی ۶۶) بهمن و اسفند ۱۴۰۰، صص ۲۲۹ - ۲۶۰

مقاله پژوهشی

<http://dori.net/dor/20.1001.1.23223081.1400.12.6.37.3>

واکاوی مؤلفه‌های بُعد عاطفی گفتمان در داستان کوتاه «میعاد» اثر گلی ترقی: رویکردی نشانه - معناشناختی به تحلیل گفتمان ادبی

رضا رضایی*

استادیار گروه زبان‌شناسی نظری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۵

چکیده

جستار پیش‌رو می‌کوشد تا با اتکا بر رویکرد نشانه - معناشناسی به تحلیل گفتمان ادبی به تحلیل تعامل سازه‌های وجهی و مؤلفه‌های تنشی گفتمان به‌منزله مؤلفه‌های بُعد عاطفی گفتمان داستان کوتاه «میعاد» اثر گلی ترقی بپردازد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است. درواقع نگارنده سعی دارد با تکیه بر گفتمان ادبی نویسنده و به شیوه تحلیل نشانه - معناشناختی و با اتکا به حضور پدیداری سوژه داستان و همچنین تعامل سازه‌های وجهی و تنشی نشان دهد چگونه مؤلفه‌های عاطفی در بطن گفتمان شکل می‌گیرند و فرایند تولید و دریافت معنا را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند و در این میان گاه کنش روایی را به حاشیه می‌رانند و گاه در راستای احیای کنش قدم برمی‌دارند. هدف اصلی جستار پیش رو پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر است: ۱. ساختار عاطفی گفتمان داستان کوتاه میعاد دارای چه مؤلفه‌ها، کارکردها و سازوکارهای نشانه - معنایی و گفتمانی است؟ ۲. چگونه می‌توان جایگاه کنش را در کلیت نظام گفتمانی اثر مورد مطالعه و با لحاظ ساختار سلسله‌مراتبی بعد عاطفی گفتمان تبیین کرد؟ نتایج نشان دادند که ساختار عاطفی گفتمان برون‌داد و تابع حضور پدیداری سوژه در گفتمان داستان است که به‌نوبه خود و در ابتدا کنش روایی را از طریق برهم ریختن نظم و ایجاد آشفتگی در افعال مؤثر به حاشیه رانده و در ادامه با ثبات نشانه - معنایی افعال وجهی و شکل‌گیری درونه عاطفی امیدواری بار دیگر کنش در مرکزیت میدان گفتمانی قرار می‌دهد. بی‌شک این تعاملات با سبک‌های حضور نشانه - معناشناختی پیوندی تنگاتنگ دارند.

واژه‌های کلیدی: داستان کوتاه «میعاد»، گلی ترقی، بُعد عاطفی گفتمان، سازه‌های وجهی، سبک حضور نشانه - معنایی.

۱. مقدمه و بیان مسئله

در داستان کوتاه «میعاد» از مجموعه داستان کوتاه من هم چه گوارا هستم (۱۳۴۸)، گلی ترقی زندگی گفته‌پردازی را به تصویر می‌کشد که سه سال است درصدد نوشتن کتابی است. برای او شروع کتاب مساوی است با شروع زندگی. شروع کار شروع زندگی است و کار یعنی عمل. گفته‌پرداز دنبال فرصتی است برای شروع کار و تصمیم‌گیری، ناغافل از اینکه فرصت خاصی قرار نیست پیش بیاید. فرصت همین الان است که با امروز و فردا کردن آن تبدیل می‌شود به سال‌های انتظار. او از خانواده و دوستان و مادر بزرگ پیر که سرطان دارد و گفته‌پرداز برای مدتی از او مراقبت می‌کند خود را برتر می‌داند؛ خود را در میان نویسندگان بزرگ دنیا می‌بیند، منتهی متوجه نیست که آن آدم‌ها و محل زندگی آن‌ها واقعیت است، درحالی که خود در خیال زندگی می‌کند. گفته‌پرداز تاحدی به شرایط خود آگاه است. شرایط خود را خواب می‌داند. اما ترس از به‌جلو رفتن، ترس از مسئولیت و انتخاب و عمل او را از حرکت باز می‌دارد. توصیف این حالات بر بار عاطفی گفتمان افزوده است آن‌طور که می‌توان آن‌ها را به‌لحاظ نشانه - معناشناسی واکاوی کرد. بی‌شک هنگام صحبت از احساس و عاطفه همان‌طور که (Biglari, 2014, p.35) بر آن صحنه می‌گذارد احساساتی است که سوژه در متن به حوزه ادراک کشیده و درگیر آن‌هاست. مسئله اصلی پژوهش حاضر تحلیل تعامل سازه‌های وجهی و تنشی به‌منزله مؤلفه‌های اساسی بُعد عاطفی گفتمان ادبی داستان کوتاه «میعاد» به‌منزله پیکره پژوهش است. کنجاوی در واکاوی این مؤلفه‌های گفتمانی و نشانه - معنایی ضرورت تحقیق در این زمینه را باب کرد. در این راستا چگونگی حضور سوژه در روایت و گفتمان داستان و تأثیرپذیری آن‌ها از سازه‌های وجهی و همچنین درهم‌تنیدگی آن‌ها در کلیت اثر بررسی شده است. با تحلیل پیکره و با لحاظ مراحل شکل‌گیری و عناصر دخیل در شکل‌گیری بعد عاطفی گفتمان نگارنده به تبیین جایگاه کنش گفتمانی و همچنین سازوکارهای عاطفی گفتمان مدنظر پرداخته و هر یک را به کمک عناصر و شواهد متنی واکاوی کرده است. همچنین با بررسی این عوامل و دراین‌راستا نگارنده کوشیده است تا به سؤالات زیر پاسخ دهد:

ساختار عاطفی گفتمان داستان کوتاه «میعاد» دارای چه مؤلفه‌ها، کارکردها و سازوکارهای نشانه - معنایی و گفتمانی است؟ ۲. چگونه می‌توان جایگاه کنش را در کلیت نظام گفتمانی پیکره پژوهش و با لحاظ ساختار سلسله‌مراتبی بُعد عاطفی گفتمان تبیین کرد؟ بنابراین فرضیه‌های

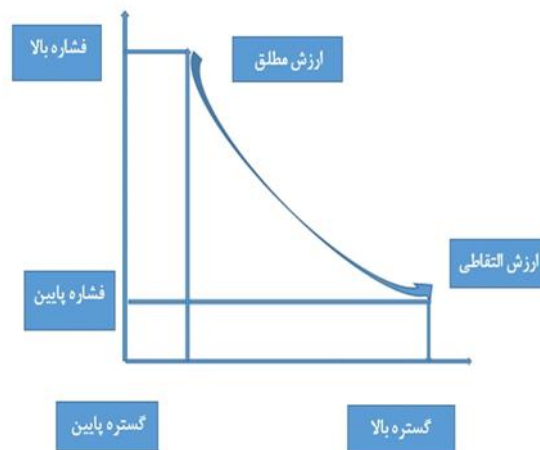
پژوهش حاضر از این قرارند: ۱. ساختار عاطفی گفتمان برون داد و تابع حضور پدیداری سوژه در گفتمان داستان است، ۲. این ساختار به نوبه خود و در ابتدا کنش روایی را از طریق برهم ریختن نظم و ایجاد آشفتگی در افعال مؤثر به حاشیه رانده و در ادامه با ثبات نشانه - معنایی افعال وجهی و شکل‌گیری درونه عاطفی امیدواری بار دیگر کنش در مرکزیت میدان گفتمانی قرار می‌دهد. بی‌شک این تعاملات با سبک‌های حضور نشانه - معناشناختی پیوندی تنگاتنگ دارند.

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش نگارنده بر آن است تا مطالعات انجام‌شده خارجی و داخلی را که در راستای موضوع پژوهش انجام گرفته‌اند، به اجمال معرفی کند و به بررسی وجوه افتراق و اشتراک هر کدام از آن‌ها با پژوهش حاضر بپردازد. در چارچوب رویکرد نشانه - معناشناسی پساگرمسی این مطالعات پیشینه‌ای غنی در تحلیل گفتمان‌های هنری، ادبی و غیره به دست داده‌اند. برای نمونه طرح‌واره محور تنش گفتمان که طرح آن برای اولین بار در سال ۱۹۹۸ از سوی دو نشانه - معناشناس فرانسوی؛ ژاک فونتنی و کلود زیلبربرگ^۱ در کتاب تنش و معنا^۲ ارائه شد، برخلاف مربع معناشناختی که با مقوله‌های ثابت سروکار دارد، در تلاش بر ارائه جنبه سیال معناست که براساس آن معنا از حواس و ادراکات برمی‌خیزد (Martin, 2006, p.9). مطالعات مربوط به حوزه معنا را از شکل دوقطبی و ساختاری خارج می‌کند و به آن سیالیت می‌بخشد (شعیری، ۱۳۸۵، صص. ۳۵-۳۷).

در فرایند تنش، معنا باز و سیال طرح شده است. براساس دیدگاه ژاک فونتنی، طرح‌واره تنش^۳ دارای دو بعد متفاوت است که در دو محور X و Y قابلیت ارائه شدن دارد. محور Y به بُعد فشارهای، عاطفی و احساسی و محور X به بُعد گستره شناختی اشاره دارد (Fontanille, 1998, p.108-110). هر چه عناصر گفتمانی فشرده و منقبض بروز کنند، تحقق کنش تسریع پیدا می‌کند و هرچه این عناصر منبسط‌تر و گسترده‌تر بروز کنند، کنش را به تأخیر می‌اندازند. علت این تفاوت عملکرد در این است که عناصر فشارهای عناصری کیفی و عاطفی هستند که با حالات روحی و عاطفی عوامل گفتمانی مرتبط هستند. درحالی‌که عناصر گستره‌ای عناصر کمی و شناختی هستند و با شرایط استدلالی و شناختی عوامل گفتمان در ارتباط هستند. کلود

زیلبربرگ (2012) بنیان‌گذار نظریهٔ تنش در نشانه - معناشناسی معتقد است که هر متن متشکل از تلاقی دو نوع ارزش^۱ است که عبارت‌اند از ارزش‌های مطلق^۲ و التقاطی^۳. ارزش‌های مطلق ارزش‌هایی هستند که از فشارهٔ ب یا ر بالا و از گسترهٔ بسیار پایین برخوردارند و ارزش‌های التقاطی ارزش‌هایی هستند که از فشارهٔ بسیار پایین و از گسترهٔ بسیار بالا برخوردارند (Zilberberg, 2006, p.27). در این میان فرایند تنش چیزی جز رابطهٔ بین یک فشاره^۴ و گستره^۵ نیست (p.28).

شکل ۱: طرح‌وارهٔ تعامل ارزش‌های التقاطی و مطلق برگرفته از زیلبربرگ (2012)

Figure1: Schematic interaction of eclectic and absolute values based on Zilberberg (2012)

در اثر معروف گرمس و فونتینی^۶؛ نشانه - معناشناسی عواطف: وضعیت اشیا و تا وضعیت روحی و عاطفی (1991)، بُعد عاطفی را از منظر کنش بررسی می‌کنند که در نحو کلام نهفته است. رویکرد دوم بُعد عاطفی سوژهٔ حساس را در تقابل با سوژه‌ای که قدرت تشخیص و تمییز دارد، قرار می‌دهد. براساس اشکال هویت ذهنی طرح‌ریزی شده به‌جای احساس/ کنش، سوژه را در گرو احساس/ منطق موردبررسی قرار می‌دهد. این رویکرد را ژان کلود کوکه^۷ در کتاب

در جست‌وجوی معنا^{۱۱} (۱۹۹۷) مورد تحلیل قرار داده است. بنا به گفته ژاک فونتنتی، عاطفه زمانی به وجود می‌آید که در یک گزاره دو فعل وجهی متفاوت به وجود آمده و سپس نزاعی بر سر آن‌ها درگیرد (Fontanille, 1999, p.66). برای مثال کنشگر خواهان چیزی است، ولی نمی‌تواند یا نمی‌داند که چه کاری باید انجام دهد یا دیگران اجازه این کار را به آن نمی‌دهند (اطهاری نیک‌عزم، ۱۳۹۳، ص. ۲۳).

آنچه در این رویکرد برای بیان حالات روحی کنشگر استفاده می‌شود حس^{۱۲} نام دارد که به معنی هر گونه ارتباط اولیه‌ای است که فرد با محیط پیرامونش دارد، روشی که محیطش را حس می‌کند یا آن را جذب یا دفع می‌کند و از آن نفرت دارد. حالت وجهی درواقع چگونگی و نحوه رفتار سوژه نسبت به موضوع است. درواقع بنابه نظر ژاک فونتنتی (ibid)، ما در متن با سوژه‌ای سروکار داریم که جسم دارد، موضع‌گیری می‌کند، دارای تنش می‌شود و احساساتش را بروز می‌دهد. سوژه‌ای که احساس می‌کند دیگر منطق ندارد، نمی‌تواند قضاوت کند، نمی‌تواند درست موضع‌گیری کند، اگر هم منطقی دارد منطقی ذهنی است نه عینی. سوژه‌ای شوشی، سوژه‌ای مرتب در حال شدن و تغییر حالت و هویت احساسی سوژه تابع افعال وجهی یا مؤثر^{۱۳} است (Fontanille, 1999, p.66). به عقیده ژاک فونتنتی (ibid)، افعال مؤثر برای تولید فضای عاطفی باید حداقل دو شرط داشته باشند: در تعامل با یکدیگر قرار بگیرند و میزان‌پذیر باشند. در این حالت تنش تحقق می‌یابد و ساختار ارزش خود را نمایان می‌سازد. از این دیدگاه می‌توان آن‌ها را افعال ارزشی مؤثر نیز نامید که در جهت مثبت (فشاره بالا) یا منفی (فشاره پایین) حرکت می‌کنند. همچنین برای تولید فضای عاطفی، این افعال باید با یکدیگر مرتبط باشند. ارتباط بین فشاره بالا و فشاره پایین هریک از آن‌ها با یکدیگر سبب بروز اثرات عاطفی می‌شود. درحقیقت هر عنصر عاطفی زبانی سبب بروز عنصر عاطفی دیگر می‌شود.

ازطرفی قابلیت فاعل با فعل انجام دادن تعریف می‌شود که تمام کنش‌های او را دربر می‌گیرد. برای رسیدن به مرحله انجام، سوژه دارای باری از افعال مؤثر و کمابیش پیچیده‌ای است که گاه هماهنگ و گاه متضاد و متناقض جلوه می‌کنند و قادرند سوژه را هر لحظه تعریف کنند. از بین افعال مؤثر (خواستن، توانستن، بایستن، دانستن و باور داشتن) فعل تعیین کننده اصلی خواستن است، هرچند که به زعم ژان کلود کوکه، دانستن است که فعل مؤثر اصلی است

و خواستن و توانستن انجام کاری را تحت سلطه خود دارد (Coquet, 1997, p.24). این فعل ارتباط بین سوژه و ابژه را تعریف می‌کند، درحالی که بایستن سوژه دیگری را وارد می‌کند که بر اولی تسلط دارد. در باور داشتن، سوژه کاملاً خود را متصل به ابژه می‌بیند یا به سوژه دیگری می‌پیوندد که او را به باور ابژه می‌رساند. ارتباط بین سوژه و ابژه حالتی است که اگر سوژه دیگری در این میان وارد شود که تغییر ایجاد کند، کنش رخ می‌دهد.

دومین حوزه افعال مؤثر در قلمرو فعل بودن قرار دارد. نوع بودن و در اینجا وجود شیء ارزشی در ارتباط با سوژه توصیف می‌شود. ارتباط سوژه و ابژه از نوع اگزستانسیل و هستی‌شناختی است و در نتیجه وضعیت سوژه حالتی را تعیین می‌کند. در ساختار معنایی، فضای عاطفی در رابطه با افعال مؤثر عمل می‌کند و تغییراتی نه تنها در وضعیت ابژه به وجود می‌آید و به عبارتی دقیق‌تر در ارزش ابژه، بلکه در ارتباط ابژه با سوژه حالتی هم تغییر به وجود می‌آید (اطهاری نیک‌عزم، ۱۳۹۳). پژوهش‌های داخلی را چه به لحاظ نظری و چه عملی - در شعیری (۱۳۸۱)، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۸ الف، ۱۳۸۸ ب، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۵، عباسی (۱۳۸۰) و معین (۱۳۹۴) می‌توان به شیوه‌ای نظام‌مند دنبال کرد. همچنین شعیری (۱۳۸۶، صص. ۶۱-۸۱) در مقاله خود با عنوان «رابطه نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی، نمونه‌ای از تحلیل یک اثر ادبی - هنری»، شعیری و کریمی‌نژاد (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «بررسی روایی داستان کوتاه داش آکل در چارچوب رویکرد نشانه - معناشناسی گفتمان»، دهقانی (۱۳۹۰) با بررسی «تحلیل ساختار روایت در کشف‌المحجوب هجویری بر پایه الگوی نشانه‌شناسی روایی گرمس»، شعیری، اسماعیلی و کنعانی (۱۳۹۲) در اثر خود با عنوان «تحلیل نشانه - معناشناختی شعر باران»، شعیری و کریمی‌نژاد (۱۳۹۳) در «تحلیل نظام بودشی گفتمان: مطالعه موردی داش آکل اثر صادق هدایت»، آلوده (۱۳۹۵) در «بررسی توان تحلیلی مربع معناشناسی گرمس در تحلیل نشانه‌شناسی شعر» و اعلائی و عباسی (۱۳۹۸) در اثر خود «بررسی و تحلیل سکوت در گفتمان ادبی با رویکرد نشانه - معناشناختی، مطالعه موردی جای خالی سلوچ اثر محمود دولت‌آبادی»، هر کدام بسته به کارکردهای نشانه - معنایی ابعاد و کارکردهای مختلف گفتمان‌های مدنظر را با لحاظ سیر تطور رویکرد نشانه - معناشناسی گرمسی مکتب پاریس از زمان انتشار پیرامون معنا^{۱۴} (۱۹۷۰) تا نقصان معنا^{۱۵} (۱۹۸۰) تا رویکردهای نظریه‌پردازان پساگرمسی به تحلیل گفتمان مورد مذاقه قرار داده‌اند.

۳. چارچوب نظری

در نظام گفتمانی تنشی، تجربه زیستی کنشگران و حضور عاطفی آن‌ها به همراه حساسیت‌های دریافتی‌شان موردتوجه قرار می‌گیرد. در این نظام بُعد فشارهای و عاطفی ویژگی‌های کیفی، عمقی، احساسی، نقش‌های درونی، حالت‌های روحی و غیره را دربر می‌گیرد، حال آنکه بُعد گستره‌ای و شناختی به ویژگی‌های کمی، عددی، گستره زمانی، مکانی، شناختی و تحلیلی اشاره دارد (Fontanille, 1998, p.163). تنش در گفتمان ترسیم‌کننده دو وضعیت بیرونی و درونی است که با یکدیگر در ارتباطی نه تنها تعاملی، بلکه در رابطه تنیدگی قرار می‌گیرند. گرمس و کورتز^{۱۶} (1979, p. 208) حضور نشانه - معناشناختی^{۱۷} را نیرویی می‌دانند که در مواجهه با یک جریان یا یک گونه وجودی آن را به موضوعی شناختی تغییر می‌دهد. برای درک این تعریف لازم است بدانیم که فضای تنشی که جایگاه مقابله و رودرویی عنصری از دنیا و سوژه است، حوزه‌ای است سرشار از حضور، حضوری حسی - ادراکی، حضوری حساس. در این حضور است که سوژه با عنصری از دنیا روبه‌رو می‌شود، آن را نشانه می‌رود و دریافت می‌کند و به همین دلیل نشانه‌گیری^{۱۸} و دریافت^{۱۹} دو قطب حضور را تشکیل می‌دهند. در نشانه معناشناسی، حضور را به واسطه میزان و نوع رابطه میان دو قطب خود یعنی نشانه‌گیری و دریافت، درجه‌بندی می‌کنند به این ترتیب که:

- حضور بالفعل^{۲۰} (کامل و جامع)، در حضور کامل، نشانه‌گیری و دریافت از قدرت و شدت یکسان برخوردارند.
- حضور جاری^{۲۱} (دارای نقصان)، در حضور ناقص، نشانه‌گیری قدرت و شدت دارد، ولی دریافت محدود و ضعیف است.
- حضور ممکن^{۲۲} (ناکافی)، در حضور ناکافی، نشانه‌گیری دارای ضعف فراوان است یا تقریباً وجود ندارد، ولی دریافت کامل و جامع است.

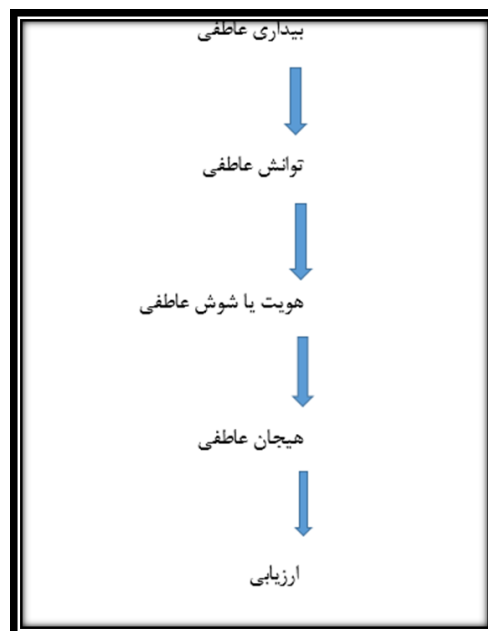
- حضور مجازی^{۲۳} (غایب)، حضور مجازی صد در صد تهی است. به این معنا که هم نشانه‌گیری بسیار ضعیف است و هم دریافت. اگر به دنبال معادل‌های زبانی یا ارزشی برای انواع حضور جست‌وجو شود به‌طور کلی می‌توان گفت که چهار نوع حضور داریم که گفتمان محل تجلی آن‌ها باشد. حضور رضایت‌بخش، در انتظار، نوستالژیک و ملالت‌بار و کسل‌کننده به

ترتیب با هر کدام از نوع حضوره سوژه در ارتباطاند (شعیری، ۱۳۸۹، صص. ۱۲۹-۱۴۷).

این حضور عاطفی در گفتمان با عنوان بعد عاطفی گفتمان قابل تحلیل است. از مجموع افعال مؤثر^{۲۴} (خواستن، بایستن، دانستن، توانستن و باور داشتن) و تنش‌های گفتمانی به نحو بعد عاطفی گفتمان^{۲۵} دست پیدا می‌کنیم. ژاک فونتنی افعال مؤثر را افعالی می‌داند که افعال دیگر را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. افعال مؤثر می‌توانند در یک مجموعه کلامی یا حتی در یک جمله نمود پیدا کنند. اگر بپذیریم که چنین افعالی به‌وجود آورنده زمینه تغییر در وضع افعال دیگرند یا آن‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند می‌توانیم افعال تغییر یافته یا تحت تأثیر قرار گرفته را تأثیر پذیر^{۲۶} بنامیم. در هر حال فعل مؤثر فعلی است که شرایط تحقق عملی اصلی را هویدا می‌سازد (شعیری، ۱۳۸۱، ص. ۱۴۸). فونتنی (۱۹۹۱) در مقاله خود با عنوان «گفتمان نمودی شده»^{۲۷} به این نکته اشاره دارد که هرچه تعداد افعال مؤثر در شرایط کلامی بیشتر باشد به همان اندازه امکان تحقق عمل ضعیف‌تر و فاصله کلامی از کنش بیشتر می‌شود. درواقع همان‌طور که زیلبربرگ معتقد است فاصله از هنجار است که معناسازی می‌کند و همه چیز بر مبنای همین فاصله شکل می‌گیرد (Zilberberg, 2012, p. 17-36)؛ البته منظور از فاصله از هنجار، هرج و مرج معنایی نیست، بلکه نوعی میزان‌پذیری است. عواطف چیزی جز میزان‌پذیری نیستند. پس فاصله از هنجار سبب می‌شود تا میزان‌پذیری معنایی موجه باشد.

ارزش در این معنا دارای ساختاری وجهی است که با انتخاب یک واحد معنایی، ارتباط وجودی خود را با ابژه تغییر می‌دهد. از اینجا می‌توان درک کرد که سوژه دارای یک وجود وجهی^{۲۸} (یک فعل مؤثر) است که می‌تواند در هر لحظه دچار تشویش و اضطراب شود و حالت روحی‌اش به هم بریزد، و این یا به سبب تغییراتی است که خود در ارزش‌ها و ابژه‌ها پدید آورده (خوشایند بودن چیزی یا احساس بی‌تفاوتی نسبت به چیزی) یا به دلیل تغییراتی است که کنشگران دیگر در همین محیط ایجاد کرده‌اند (اجبار در پرسش و پاسخ به دیگران و احساس مسئولیت نسبت به دیگران که نارضایتی سوژه را دربر دارد). بنابراین وجود افعال مؤثر ارزش‌ها را به حرکت و جریان می‌اندازند و آن‌ها را پویا می‌کنند، به نوعی که می‌توان گفت کشمکش ارزش به وجود می‌آید. در این حالت برخی از سوژه‌ها تحت‌تأثیر قرار می‌گیرند و برخی دیگر خنثی باقی می‌مانند و در وضعیت بی‌تفاوتی و حتی قابلیت صفر قرار می‌گیرند؛

آنچه ما در این بخش به دنبال شکل‌گیری آن در روند عاطفی گفتمان داستان کوتاه «میعاد» هستیم. بنا به گفته ژاک فونتنی، برای اینکه از نحو عاطفه در گفتمان سخن به میان آوریم باید دو خصوصیت را در متن شناسایی کنیم و با هم جمع کنیم: یکی سازه‌های وجهی یا مؤثر که هویت اثربخش سوژه‌های عاطفی را در هر مرحله‌ای که سپری می‌کنند، تعریف می‌کنند و دیگری نیروهای تنش‌ی که ریتم و ضرب‌آهنگ این سیر عاطفی را نشان می‌دهند. طرح‌واره کلی فرایند عاطفی گفتمان در شکل ۲ آمده است.

شکل ۲: طرح‌واره فرایند عاطفی گفتمان برگرفته از فونتنی (1999, p.27)

Figure 2: Thymic structure and scheme of discourse based on Fontanille (1999, p.27)

تمایل عاطفی زمانی به وجود می‌آید که سوژه دارای هویت وجهی^{۲۹} می‌شود و حس یا احساسی را بروز می‌دهد. سپس محور اصلی عاطفه به وجود می‌آید. این محور مرحله اصلی است که معنا تمام آشفتگی‌ها و تغییرات را مشخص می‌کند. از این مرحله به بعد هیجان احساسی در جسم و تن سوژه ایجاد می‌شود. این برهم‌کنش افعال یا سازه‌های وجهی و تنش‌ها که نحو بعد عاطفی گفتمان را می‌سازند و دیگر ابعاد تحلیل به همراه شواهد درون‌متنی گسترده‌تری در ادامه در پیکره پژوهش تحلیل شده‌اند.

۴. تحلیل داده‌ها

۴-۱. تعامل سازه‌های وجهی و مؤلفه‌های تنشی در تحلیل بُعد عاطفی گفتمان داستان کوتاه «میعاد» شکل‌گیری درونۀ عاطفی «امید»

در داستان کوتاه «میعاد» از مجموعه داستان کوتاه من هم چه گوارا هستم، گلی ترقی زندگی گفته‌پردازی را به تصویر می‌کشد که سه سال است در صدد نوشتن کتابی است. برای او شروع کتاب مساوی است با شروع زندگی. شروع کار شروع زندگی است و کار یعنی عمل. گفته‌پرداز دنبال فرصتی است برای شروع کار و تصمیم‌گیری، ناغافل از اینکه فرصت خاصی قرار نیست پیش بیاید. فرصت همین الان است که با امروز و فردا کردن آن تبدیل می‌شود به سال‌های انتظار. او از خانواده و دوستان و مادر بزرگ پیر که سرطان دارد و گفته‌پرداز برای مدتی از او مراقبت می‌کند خود را برتر می‌داند؛ خود را در میان نویسندگان بزرگ دنیا می‌بیند، منتهی متوجه نیست که آن آدم‌ها و محل زندگی آن‌ها واقعیت است، درحالی که خود در خیال زندگی می‌کند.

گفته‌پرداز تا حدی به شرایط خود آگاه است. شرایط خود را خوب می‌داند. اما ترس از به جلو رفتن، ترس از مسئولیت و انتخاب و عمل او را از حرکت باز می‌دارد. او سرگردان و مضطرب است. به گونه‌ای شبیه شخصیت‌های تنها رمان گلی ترقی یعنی رمان خواب زمستانی است: نه قادر است از دیدن خانواده — که از دیدن آن‌ها متنفر است — دل بکند و نه قادر است زندگی خود را به عهده بگیرد. به فکر عمل است، اما قادر به عمل نیست. باید توجه داشت که فکر راوی هم حول محور علت و بی‌علتی زندگی و مرگ می‌گردد: «بی‌دلیل که آدم نمی‌میرد؟

بی‌دلیل که آدم سرطان نمی‌گیرد؟ ولی مادر بزرگ چه گناهی کرده بود؟ دلیل سرطانش چی بود؟» (ترقی، ۱۳۴۸، ص. ۱۴۹).

زن از یک سو با زوال جسمی چروکیده و درحال متلاشی شدن روبه‌رو است و از سویی دیگر می‌خواهد طی فرایندی خلاق اثری خلق کند. تولد این اثر در مجاورت این ناتوانی و اضمحلال مدام به وقفه می‌افتد. گفتمان حاکم بر داستان از نوع تنش است به این دلیل که عدم توانایی در نوشتن و تن دادن به بایدهای زندگی روزمره و اجتماع حاصل تقابل و رقابت افعال وجهی شکل‌گرفته در سوژه است که به‌نوعی با فشاره بالای عاطفی حس اضطراب و کسالت و روزمرگی و یأس را در سوژه گفتمانی به‌وجود می‌آورد.

حال در این نوشتار بر آنیم که نشان دهیم عواطف و احساسات ناشی از تعامل سازه‌های وجهی و بُعد تنش گفتمان به چه صورت در گفتمان بروز می‌کند. درواقع گفته‌پرداز داستان «میعاد» در طول مسیر روایت خود تا انتها شاهد به‌وجود آمدن سازه‌های وجهی مختلف نزد خود و دیگر کنشگران است. این سازه‌ها در تضاد یا تبانی با یکدیگر افعال یا کنش سوژه را در پی دارد و آن را در وضعیت سلبی یا ایجابی قرار می‌دهند. پرسش در اینجا این است که این سازه‌های وجهی چگونه بر یکدیگر اثر می‌گذارند و گفته‌پرداز چگونه از وضعیت سلبی به ایجاب می‌رسد. مسئله این است که تنش حاصل برخورد و رقابت افعال وجهی یا مؤثر است و تنش حاصله از آن که همان اضطراب سوژه است، گفته‌پرداز را به افعال وا می‌دارد و هنگامی به پایان می‌رسد که در انتهای داستان گفته‌پرداز وارد کنش می‌شود؛ یعنی از فرایندی سلبی خارج می‌شود و به ایجاب می‌رسد.

در این اثر از گلی ترقی خواستن از جانب کنشگر اصلی زن داستان را جلو می‌برد و او را دچار آشفتگی می‌کند که در نشانه - معناشناسی از آن به‌منزله آشفتگی وجهی یاد می‌شود، ولی در پایان داستان حسی مثبت و نه منفی ایجاد می‌شود. این حس مثبت آمیخته با امید گاهی با تردید همراه است. لازم به ذکر است که بررسی نشانه - معناشناختی عواطف و احساسات بر اثر افعال مؤثری صورت می‌پذیرد که جایگاه ابژه و سوژه را تعریف می‌کنند. یکی از این افعال مؤثر که دارای نقش اصلی است فعل خواستن است که به واسطه آن دانستن و توانستن تعیین می‌شود. درواقع بقیه فعل‌ها وابسته به خواستن درنظر گرفته می‌شوند که این فعل‌ها و نقش آن‌ها در داستان‌های کوتاه کل این مجموعه نقشی محسوس ایفا می‌کنند، حتی اگر با شیوه‌های

متعددی با سوژه در تنش عاطفی - احساسی قرار گیرند. به‌زعم دنی برتراند^{۲۰} نشانه - معناشناس فرانسوی «در تمام شکل‌های گفتمان اجتماعی، در همه فرهنگ‌ها، این ادبیات است که با تحلیل هویت‌ها و تیپ‌های شخصیتی، سیر عاطفی گفتمان را تعیین، جدا و ارزشمند می‌نماید و این سیر عاطفی گفتمان در این داستان کوتاه گلی ترقی به‌طرز محسوس قابل واکاوی است. حالت‌های عاطفی - احساسی کنشگر همواره ثابت و تغییرناپذیر و یکنواخت نیست، بلکه همواره پویاست» (2000, p.18).

در داستان کوتاه «میعاد» از گلی ترقی با کنشگری مواجه هستیم که اولین فعل مؤثر او «خواستن است» که داستان را شکل می‌دهد یا روند آن را پیچیده می‌کند. درواقع، تمام داستان‌ها با یک خواستن آغاز می‌شود و به‌طور معمول، این خواستن از ناحیه یک زن به‌منزله کنشگری است که سوژه میل و اراده برای انجام کاری در آن دارد. گفته‌پرداز داستان «میعاد» می‌خواهد شروع به نوشتن کتاب خود کند.

«دلم می‌خواهد همین الان این کتاب را نوشته بودم، دلم می‌خواهد توی کتابم یک مسئله فلسفی مطرح کنم» (ترقی، ۱۳۴۸، ص. ۱۳۶).

در این داستان فعل مؤثر خواستن به دو صورت جلوه می‌کند، یکی خواستنی که سوژه را جست‌وجوگر جلوه می‌دهد و دیگری سوژه حالتی که کنشگر را به خاطراتش بازگردانده یا آن را خسته و بیزار از روزمرگی‌های زندگی‌اش نشان می‌دهد. این سوژه همواره در حال شدن و تغییر حالت است: حس ترحم و دلسوزی دارد، بی‌تفاوت است، لبخند می‌زند، بی‌حوصله است، تسلیم می‌شود، ولی درنهایت چشم امید به آینده دارد و سوژه‌ای در انتظار است. در این داستان شیء ارزشی همان نوشتن کتاب و مفید بودن برای دیگران و جامعه و متفاوت بودن از دیگران است.

«دلم می‌خواهد رویم را بکنم به مردم و بگویم این منم، من نویسنده، منی که تا به حال شما نشناخته بودید. دلم می‌خواهد در کتابم حرف‌های مهم بزنم. چه احتیاجی به دیگران دارم؟ تازه از تمامشان بدم می‌آید».

در اینجا پای دو فعل وجهی دیگر یعنی دانستن و باور داشتن به میان کشیده می‌شود. فعل مؤثر دانستن در او شکل گرفته و او «از تمامشان بدم می‌آید» یا اینکه «زندگی من از زندگی

آن‌ها جداست» و به عمل انجام دادن و به بیانی دیگر درپی خواستن خود می‌باشد و وجه عملی آن «کار من نوشتن و خلق کردن است». درواقع سوژه امیدوار سوژه‌ای جست‌وجوگر است که اوج نمود وجهی آن در فعل «خواستن» مشاهده می‌شود، به‌طوری که میل به رسیدن به آن شیء ارزشی هویتش را می‌سازد و برنامه‌ای را اعلام می‌کند که به شکل «پذیرفتن، خواستن، دانستن و بودن» به‌کار می‌رود.

درمورد امیدی که در کنشگر وجود دارد، باید خاطر نشان کرد که امید داشتن، به معنای خواستنِ باور کردن و دانستن است. خواستن چیزی که در حال حاضر برای سوژه غایب است، ولی در آینده حاضر می‌شود. یعنی زمان اکنون در گروی آینده است: «دلم می‌خواهد که این روزها زودتر بگذرد، این روزهای توخالی و بی‌معنی، این روزهای خسته‌کننده و بی‌اثر. می‌دانم که یک‌جا و یک روز چیزی انتظارم را می‌کشد، می‌دانم که سهم من محفوظ است و روزی به دستم می‌دهند» (همان، ص. ۱۴۲).

به نوعی می‌توان بر این نکته نیز صحه گذاشت که موضوع اصلی امید داشتن «دانستن» است. درواقع سوژه امیدوار توانایی ندارد، یا به‌عبارتی توانایی کامل ندارد و یک سوژه نامستقل نیاز به دیگری را هر لحظه احساس می‌کند. او حسرت می‌خورد و آرزو دارد که این توانایی را داشت که بتواند در خانه بنشیند و نوشتن را آغاز کند.

«سعی می‌کنم چیزی برای گفتن داشته باشم، سعی می‌کنم بخندم و سرگرمشان کنم» (همان، ص. ۱۳۹).

او توانایی واقعی خود را از دست داده است و یک سوژه شویشگر نامستقل است که نیاز به دیگری را برای تحقق توانستن (شروع به نوشتن رمان) در خود احساس می‌کند: «کاش مینا را پیدا می‌کردم، کاش می‌دانستم کجاست. دوتایی بهتر می‌شود کار کرد، فکر کرد و امیدوار بود» (همان، ص. ۱۴۹).

پس سوژه‌ای که می‌خواهد سوژه‌ای است که نمی‌تواند و نمی‌داند و باید به انتظار بنشیند. در شکل ۳ حرکت سوژه یا به عبارتی کنشگر داستان «میعاد» را طبق افعال مؤثر «خواستن، نه - توانستن، دانستن، باور داشتن و بایستن» نشان می‌دهیم.

۴-۲-۱. فاعل کنشی^{۳۱} در داستان کوتاه «میعاد»

در سرتاسر داستان کوتاه «میعاد» درواقع با فاعل کنشی مواجه هستیم. گفته‌پردازی که می‌خواهد نوشتن کتابی را شروع کند، اما این خواستن از جانب دیگر افعال مؤثر از قبیل نه - توانستن، بایستن، و دانستن مدام با وقفه روبه‌رو می‌شود:

«دلم می‌خواهد توی کتابم یک مسئله فلسفی طرح کنم، حرف‌های حسابی و مهم بزنم، اما چطوری؟ هر چه فلسفه و حرف و پیغام بوده گفته‌اند. هر چه حرف حسابی بوده زده‌اند. تمام رازها را فهمیده‌اند، تمام پیغام‌ها را آورده‌اند، آن هم به هزار شکل، به هزار صورت مختلف» (همان، ص. ۱۳۶).

در اینجا فعل مؤثر خواستن از سوی دانستن موردتهدید واقع می‌شود و حس یا درونه عاطفی ناامیدی درون او شکل می‌گیرد. خواستن از ناحیه گفته‌پرداز اجباری را برای طرف مقابل به وجود می‌آورد و بنابر گفته گرامس و فونتتی (1991, p.25) این سازه وجهی، برون‌وجهی^{۳۲} است که در این داستان کنشگر گفته‌پرداز از سوی بیماری مادر بزرگ پیر خود که دچار سرطان است درگیر می‌شود و وظیفه‌ای به او محول می‌شود، یعنی بایستی در کار است: «مادر بزرگ فلج است. مجبورم دو روز پیشش بمانم» (ترقی، ۱۳۴۸، ص. ۱۳۴). تعامل این خواستن (شروع به نوشتن) به همراه بایستن (مراقبت از مادر بزرگ) ظاهراً بارقه‌ای از امید را در او روشن می‌کند که کار نوشتنش را شروع کند، پس در اینجا با کنشگری امیدوار سروکار داریم که ترک محیط خانوادگی و آمدن و مراقبت از مادر بزرگ گویا راه را بر روی کنش او یعنی (نوشتن کتاب) هموار کرده است:

فرصت خوبی است، می‌توانم داستانم را بنویسم. منزل مادر بزرگ خلوت و دورافتاده است. اینجا دیگر کسی مزاحم نیست. اینجا می‌شود حسابی نشست و فکر کرد. می‌شود سر فرصت درمورد همه چیز تصمیم گرفت (همان، ص. ۱۳۵).

اما دیری نمی‌پاید که فعل مؤثر بایستن و اجبار ناشی از آن (مراقبت از مادر بزرگ) که در ابتدای امر به نظر می‌رسید در راه رسیدن سوژه به نوشتن، خواستن آن را تغذیه می‌کند، این بار این خواستن را تهدید کرده و به مخاطره می‌اندازد و راه را بر کنش او می‌بندد. این بار این نوع بایستن نوعی اجبار اجتماعی و فرهنگی است و آن چیزی نیست جز احساس مسئولیت در

برابر دیگران و بی تفاوت نبودن به روابط انسانی در نتیجه تعامل دو سازه وجهی بایستن و توانستن. از برهم کنش این دو سازه وجهی حس بطالت و روزمرگی گریبان کنشگر را گرفته و او را دچار یأس و ناامیدی از وضع موجود می کند. اصولاً بنابه گفته فونتنی (1999, pp.86-87) در نشانه - معناشناسی بین سازه های وجهی یکی باید ضعیف شود تا دیگری ابراز شود. در اینجا فعل توانستن ضعیف شده و بایستن قوی می شود و در رابطه بین خواستن و بایستن این خواستن فردی است که ضعیف می شود، چون بایستن جمعی قوی تر است (Fontanille, 1999, pp.86-87).

در این مورد به گفته فونتنی (ibid)، تبادلی دوگانه در متن به وجود می آید. از یک طرف تبادل جمعی و اجتماعی ایجاب می کند که کنشگر نسبت به اطرافیان خود احساس مسئولیت کند و اینکه او باید به این امر تن دهد و در عین حال او به دنبال نه - بایستن هاست. و از سوی دیگر نیز تبادل و خواستن فردی نیز شکل گرفته که در نهایت به ایجاد کشمکش یا آشفتگی افعال مدال از آن یاد می شود.

کاش مجبور نبودم نصیحتش کنم، امیدواری بدهم، مهربان و باملاحظه باشم. ولی ده سال است که من یک دوست خوب و عاقل بوده ام. ده سال است که موافقت کرده ام، دلسوزی و راهنمایی کرده ام. حالا چطور می توانم یک مرتبه رویم را به دیوار بکنم و بگویم به من چه؟ شانه هایم را بالا بیندازم و گوش هایم را ببندم؟ ولی چرا نه؟ چه کسی جلوم را می گیرد؟ چرا این ها نمی فهمند که من یک نویسنده ام و کارم در زندگی همین است؟ چرا این ها روزها و شب های مرا تلف می کنند و زندگی ام را به بطالت می کشانند؟ کاش به مینا تلفن نکرده بودم. کاش مانده بودم خانه و داستانم را می نوشتم (ص. ۱۳۴).

۲-۲-۴. فاعل حالتی^{۳۳} در داستان کوتاه «میعاد»

در داستان کوتاه «میعاد» علاوه بر کنشگری که در قسمت پیشین سیر حرکت او را بنابر افعال مؤثر از نظر گذراندیم با یک سوژه حالتی نیز سروکار داریم که روی دیگر همان کنشگر است و درواقع کنش او (نوشتن کتاب) در نتیجه برهم کنش افعال مؤثر و تنش های موجود و به وجود آمدن درونه های عاطفی ترس و ناامیدی و آرزو و امیدوار بودن به یک سوژه حالتی یا شوشگر تبدیل می شود. در این داستان همانقدر که رابطه افعال مؤثر پیچیده تر می شود، به همان میزان

نیز بار عاطفی بالاتر می‌رود. زمانی که کنشگر چیزی یا کسی را می‌خواهد و نمی‌تواند آن را داشته باشد دچار بیداری عاطفی می‌شود:

بالأخره یک روز این کتاب را می‌نویسم، چه امشب چه هفته بعد، چه ماه بعد. سه سال است که دارم این داستان را شروع می‌کنم، سه سال است که منتظر اولین و بهترین فرصت هستم. سی و پنج سال چیزی نیست. هنوز نصف عمرم باقی است (ص. ۱۴۵).

او امیدوار شده است و فعل مؤثر باور داشتن در او تقویت می‌شود تا جایی که او می‌داند که «چیزی به اسم زندگی و خوشبختی وجود دارد. چرا نباید به او برسم» (ص. ۱۴۵). درواقع زمانی که حس امیدواری در او تقویت می‌شود، سوژه وارد تخیل می‌شود و هیچ کنشی از او سر نمی‌زند و وارد وضعیت شناختی و عاطفی می‌شود. فاعل حالتی همواره خیال‌پردازی می‌کند و به گذشته فکر می‌کند. در اینجا نه تنها داستان وارد مرحله توصیف می‌شود، بلکه فاعل هم به گذشته‌اش می‌نگرد. حس بطالت و مرگ و روزمرگی با آهنگ آهسته همین‌طور در حال پیشرفت است و به تثبیت ارزش‌های مرگ و تقابل آن با زندگی می‌پردازد و چندین صفحه به توصیف خاطرات گذشته اختصاص می‌یابد:

مادربزرگ نفسش گرفته است. می‌نشیند توی رختخواب. یاد آن روزی هستم که با برادرم می‌نشستم این ور و آن ورش. کی می‌توانست باور کند که این بچه بی‌دست و پا یک روز یک نویسنده بزرگ خواهد شد؟ (ص. ۱۴۵).

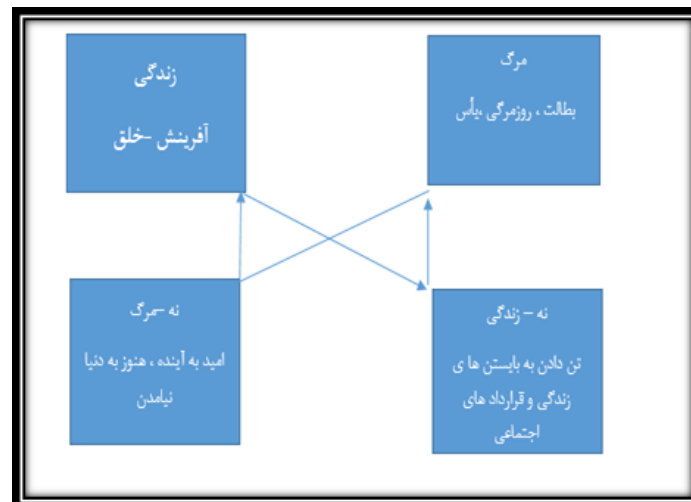
سوژه حالتی و گفته‌پرداز ناامید داستان «میعاد» به دنبال راهی است که او را از این بحران خارج و به سوی کنش هدایت کند. او همان‌طور که در قسمت پیش به آن اشاره کردیم امیدوار است و تنها همین علامت را می‌توان در کل داستان نشانه‌ای در نظر گرفت که شاید راه را به روی کنش برای او هموار کند. او در بعضی اوقات از این حس امیدواری و فرار از فکر مرگ و روزمرگی که او را به سوی نوشتن کتاب هدایت می‌کند دچار علائم جسمی می‌شود و جسم او محل بروز عواطف می‌شود و این بار دل گفته‌پرداز است که می‌تپد (Fontanille, 1999, p.98):

دلم از فکر آینده و روزهای خوشی که در پیش دارم می‌تپد. همان سوژه حالتی که با درونه عاطفی یأس و ناامیدی و فکر به روزمرگی و بطالت عمر جسمش نیز محل بروز انواع و اقسام حالات ناشی از این درونه‌های عاطفی بود «سرم گیج می‌رود، حالت تهوع دارم، نفسم در نمی‌آید» (ص. ۱۴۸).

آنچه او را تا آخر داستان امیدوار نشان می‌دهد همین حس است که او به این امر باور دارد که برای زنده ماندن باید دلیلی جست و آن اینکه «زندگی کردن یعنی آفریدن» (ص. ۱۴۸). پس

خواستن و باور داشتن دو فعل وجهی مؤثر است که بر بایستگی که یک بار راه را به روی کنش او باز می‌کند (رفتن به خانه مادر بزرگ و مراقبت از او) و دانستن و نه - توانستن (اینکه می‌داند زندگی او از زندگی بقیه جداست و کار او خلق اثر و متفاوت بودن از دیگران است و اینکه نمی‌تواند خود را با نظام بایدهای اجتماع وفق دهد) غلبه می‌کند و کنشگر را در حالتی قرار می‌دهد که با شکل‌گیری درونه عاطفی امیدواری و چشم دوختن به آینده فضایی را نشانه می‌رود که در یک لحظه فکر می‌کند که تا به الان زندگی نکرده است و از این به بعد بایستی دست به کار شد: «فکر کتابم هستم، اما نه فکرش را هم نمی‌کنم. اول باید به دنیا آمد و بعد مرد. من هنوز به دنیا نیامده‌ام. من هنوز زندگی را شروع نکرده‌ام» (ص ۱۴۸).

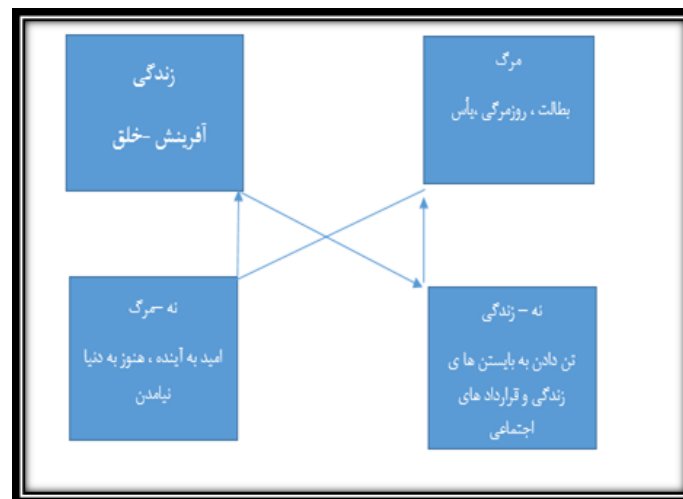
حرکت گفته‌پرداز از مرگ‌اندیشی و حس ناامیدی و بطلانش به سوی زندگی یعنی امیدوار بودن و چشم‌داشت او به آینده را می‌توان طبق مربع معنای گرمس در زیر نشان داد. یعنی گفته‌پرداز داستان «میعاد» در چالشی بین مرگ و زندگی یک بار به زندگی نه می‌گوید و این همان افتادن در دام روزمرگی زندگی و حس هدر رفتن عمر و زمان اوست و دفعه دیگر به مرگ نه می‌گوید تا اینکه به زندگی برسد و وقتی با امید از آینده صحبت می‌کند درواقع مرگ را نفی کرده است.

شکل ۳: تقابل نشانه - معنایی ناامیدی و امیدواری براساس مربع معنا در داستان کوتاه «میعاد»

Figure 3: Semiotic opposition of despair and hope according to semiotic square in *Mi'ad* short story

همچنین درونۀ عاطفی امیدواری با فشارۀ عاطفی بالا در شخصیت داستانی شکل می‌گیرد و در نتیجه سوژه به یک ناسوژه^{۳۴} تبدیل می‌شود و گویی کنترل خود را بر دنیای پیرامون از دست می‌دهد (Coquet, 1997, p.27). بروز این حس در او به ایجاد شوش‌های دیگر و بعضاً کنش‌هایی منجر می‌شوند که مبتنی بر شناخت‌اند؛ یعنی بروز درونۀ عاطفی امیدواری در گفته‌پرداز داستان «میعاد» همانطور که قبلاً ذکر شد تحت تأثیر آشفتگی افعال وجهی گاهی کنش‌زایی می‌کند و گاهی کنش را از حرکت باز می‌دارد و در نهایت به یک گونه‌ی عاطفی و شوشی دیگر با عنوان امیدواری در درون سوژه منجر می‌شود؛ یعنی بروز گونه‌ی عاطفی امیدواری که متعاقب حس بطالت، روزمرگی، تردید و ترس که در درون گفته‌پرداز رخ می‌دهد گاه کنش‌زاست (او تصمیم به ترک خانۀ پدری می‌گیرد تا شاید در کنار مراقبت از مادر بزرگ بیمار بنویسد) و گاهی کنش‌زداست بدین ترتیب که عنصر عاطفی یأس و ناامیدی که متعاقب آن عنصر عاطفی امید شکل می‌گیرد کنش‌زداست و در هر صورت کنش‌های او منشأ عاطفی دارد (مانند رسیدگی و مراقبت از مادر بزرگ بیمار). در نمودار ۴ انگارۀ تنشی و فشارۀ عاطفی بالای امیدواری و حس زندگی و گسترۀ پایین حس مرگ و روزمرگی را در طول گفتمان داستان «میعاد» شاهد هستیم.

شکل ۴: انگارۀ تنشی حس امیدواری در داستان «کوتاه میعاد»

Figure 4: Tensive scheme of despair in *Mi'ad* short story

۵. نتیجه

در تحلیل بُعد عاطفی گفتمان داستان کوتاه «میعاد» اثر گلی ترقی و همچنین با اتکا بر بُعد پدیداری معنا و حضور سوژه گفتمانی از یک سو و درهم تنیدگی و برهم کنش افعال وجهی و همچنین تکرر و آشفتگی آن‌ها از سوی دیگر می‌توان نتیجه گرفت که این فعل و انفعالات گفتمانی گفته‌پرداز - راوی، گفتمان را گاه وارد عرصه کنش می‌کند و گاه از آن شوشگری عاطفی می‌سازد. شکل‌گیری درونه‌های عاطفی امیدواری و ناامیدی و همچنین کشاکش آن‌ها موضوع جستار پیش‌رو بود. این درهم تنیدگی، تعامل و رقابت افعال وجهی تنش گاهی به کنش (نوشتن کتاب و شکل‌گیری درونه عاطفی امیدواری) منجر شده و گاهی نیز به کنش‌زدایی منجر می‌شود و باعث می‌شود که گفته‌پرداز به سوژه‌ای شوشی تبدیل شود و درون خود حس ناامیدی را بپروراند و احساس بیهودگی کند.

در پایان این بخش و پس از تحلیل نشانه‌معنایی حس «امید»، به ارائه مراحل بُعد عاطفی گفتمان - که در نتیجه چالش و برهم کنش افعال یا سازه‌های وجهی و سازه‌های تنشی است - می‌پردازیم:

الف) مواجه شدن گفته‌پرداز با اینکه بالأخره یک روز شروع به نوشتن داستانش خواهد کرد و اینکه تازه سی و پنج سال دارد و هنوز نصف عمرش باقی است. بیداری عاطفی^{۳۵} (Fontanille, 1998, p.81).

ب) هنگامی که گفته‌پرداز با این مسئله مواجه می‌شود به این امر آگاه می‌شود و می‌داند که چیزی به اسم خوشبختی و چیزی به نام زندگی وجود دارد و اینکه چرا نباید به آن برسد و آمادگی لازم را برای کسب توانش عاطفی امیدواری در خود کسب می‌کند: آمادگی یا توانش عاطفی^{۳۶}

ج) در این مرحله که مانند محور اصلی گفتمان در سیر مراحل عاطفی گفتمان عمل می‌کند گفته‌پرداز هویت عاطفی خود را تثبیت شده می‌یابد و تمام معادلات او قطعی می‌شود و حضور شوش‌گر امیدوار را به تثبیت می‌رساند. او حالا امیدوار است که پس از مراقبت چندروزه از مادر بزرگ بیمار خویش و بازگشتن به خانه خود جهت ازسرگیری نوشتن به روزی فکر می‌کند که به فرانسه و آمریکا و ایتالیا برود، چراکه آنجا شانس بیشتری برای زندگی کردن دارد.

چراکه اونجا آزاد و رهاست به معنای واقعی ← هویت یا شوش عاطفی^{۳۷}

(د) در این مرحله گونه‌های عاطفی به بروز هیجاناتی منجر می‌شوند که دارای نشانه‌های فیزیکی یا به عبارتی دیگر بیانات جسمی هستند. بنابراین، شوش عاطفی دیگر منحصر به درون شوشگر نیست، بلکه این تغییرات شوشی به واسطه واکنش‌های جسمی از بیرون نیز قابل مشاهده است و به همین دلیل است که گفته‌پرداز از فکر آینده و روزهای خوشی که در انتظار اوست دلش می‌تپد سرگیجه می‌گیرد یا نفسش بند می‌آید: ← شوش عاطفی^{۳۸}

(ه) شعیری (۱۳۸۴، صص. ۱۷۴-۱۷۶) این مرحله را آخرین مرحله از مراحل بُعد عاطفی گفتمان می‌داند که با نوعی قضاوت همراه است که می‌تواند در هر یک از مراحل این فرایند رخ دهد و به همین دلیل است که گفته‌پرداز به این امر واقف است که هنوز به دنیا نیامده است و برای زندگی کردن اول باید به دنیا آمد و بعد مرد و در این وسط هیچ راهی جز امیدوار بودن وجود ندارد: ← رزیابی عاطفی^{۳۹} (Fontanille, 1998, p.99).

۶. پی‌نوشت‌ها

1. Jacques Fontanille and Claude Zilberberg
2. Tension et signification
3. Tensive scheme/ Schéma tensif
4. Valency
5. Absolute valency
6. Eclectic valency
7. Intensity
8. Extent
9. Greimas et Fontanille
10. J.C.Coquet
11. La quête du sens
12. Phoria
13. Modal consituents
14. Du sens / On Meaning by A.J. Greimas.
15. De l'imperfection / on imperfection
16. Greimas et Courtés
17. Semiotic presence
18. Visée
19. Saisie

20. Realized presence
21. Actual presence
22. Potential presence
23. Virtual presence
24. Modal verbs
25. Structure thymique
26. Modalisé
27. Le discours aspectualisé
28. Modal existence
29. Modal identity
30. Denis Bertrand
31. Subject of action
32. Exotaxique
33. Subject of state
34. Anti-subject
35. Affective awareness
36. Affective disposition
37. Affective axis
38. Emotion
39. Moralization

۷. منابع

- اطهاری نیک‌عزم، م. (۱۳۹۳). تحلیل بُعد عاطفی گفتمان، بیداری عاطفی و نقش افعال مؤثر در «به کی سلام کنم». *نشانه‌شناسی و نقد ادبیات داستانی (۲)*. نقد و بررسی آثار صادق چوبک و سیمین دانشور. تهران: سخن.
- اعلایی، م.، و عباسی، ع. (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل سکوت در گفتمان ادبی با رویکرد نشانه - معناشناسی. *جستارهای زبانی*، ۱ (۴۹)، ۱۹۵-۲۲۱.
- آلگونه جونقانی، م. (۱۳۹۵). پژوهشی در باب توان تحلیلی مربع نشانه‌شناختی در خوانش شعر. *نقد ادبی*، ۳۱، ۱۵-۳۹.
- معین، م.ب. (۱۳۹۴). *معنا به مثابه تجربه زیسته، گذر از نشانه‌شناسی با نشانه‌شناسی با دورنمای پدیدارشناختی*. تهران: سخن.
- ترقی، گ. (۱۳۴۸). *من هم چه‌گوارا هستم*. تهران: مروارید.

- جهانی، پ. (۱۳۸۸). بررسی روایی داستان داش آکل: رویکرد نشانه - معناشناختی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی.
- دهقانی، ن. (۱۳۹۰). بررسی تحلیلی ساختار روایت در کشف‌المحجوب هجویری براساس الگوی نشانه‌شناسی روایی گرماس. متن پژوهی ادبی، ۴، ۳۲-۹.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۸۱). مبانی معناشناسی نوین. تهران: سمت.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۸۵). تجزیه و تحلیل نشانه - معناشناسی گفتمان. تهران: سمت.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۸۶ الف). رابطه نشانه‌شناسی با پدیدارشناسی، با نمونه‌ای تحلیلی از گفتمان ادبی - هنری. فصل‌نامه ادب‌پژوهی، ۳، ۸۶-۶۱.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۸۶ ب). بررسی انواع نظام‌های گفتمانی از دیدگاه نشانه - معناشناسی. مجموعه مقالات هفتمین همایش زبان‌شناسی ایران. دانشگاه علامه طباطبائی.
- شعیری، ح.ر. و وفایی، ت. (۱۳۸۸). ققنوس، راهی به نشانه - معناشناسی سیال. تهران: علمی فرهنگی.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۸۸ الف). از نشانه‌شناسی تا نشانه - معناشناسی گفتمانی. نقد ادبی، ۸، ۵۱-۳۳.
- شعیری، ح.ر.، قبادی، ح.، و هاتفی، م. (۱۳۸۸ ب). معنا در تعامل متن و تصویر مطالعه نشانه معناشناختی دو شعر دیداری از طاهره صفارزاده. پژوهش‌های ادبی، ۲۵، ۷۰-۳۹.
- شعیری، ح. (۱۳۸۹). مطالعه نشانه - معناشناختی زیبایی‌شناسی در گفتمان ادبی. در مجموعه مقالات نخستین و دومین هم‌اندیشی زبان‌شناسی و مطالعات بینارشته‌ای: ادبیات و هنر. به کوشش ف. ساسانی. تهران: زیر نظر معاونت علمی - پژوهشی فرهنگستان هنر، ۱۴۷-۱۲۹.
- شعیری، ح.ر. و آریانا، د. (۱۳۹۰). چگونگی تداوم معنا در چهل‌نامه کوتاه به همسر از نادر ابراهیمی. نقد ادبی، ۱۴، ۱۸۵-۱۶۱.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۹۱). نشانه - معناشناسی دیداری. تهران: سخن.
- شعیری، ح.، اسماعیلی، ع.، و کنعانی، ا. (۱۳۹۲). تحلیل نشانه - معناشناختی شعر «باران». ادب‌پژوهی، ۷ (۵)، ۹۰-۵۹.
- شعیری، ح.ر. و کریمی‌نژاد، س. (۱۳۹۳). تحلیل نظام بودشی گفتمان: بررسی موردی داستان داش آکل صادق هدایت. مطالعات زبان و ترجمه، ۳، ۴۳-۲۳.

- شعیری، ح.ر. (۱۳۹۵). نشانه - معناشناسی ادبیات. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- عباسی، ع. (۱۳۸۰). صمد روایت یک اسطوره. تهران: چیستا.
- Biglari, A. (2014). L'espoir dans Les Contemplations de Victor Hugo: «Ce que dit la bouche d'ombre». *Signata. Annales des sémiotiques/Annals of Semiotics*, (5), 217-243.
- Bertrand, D. (2000). *Précis de sémiotique littéraire*. Nathan.
- Coquet, J. C. (1997). *La quête du sens: le langage en question*. Presses Universitaires de France-PUF.
- Fontanille, J. (1991). "Le Discours aspectualisé: actes du colloque" . Linguistique et sémiotique I" tenu à l'Université de Limoges du 2 au 4 février 1989 (Vol. 1). John Benjamins Publishing.
- Fontanille, J., & Greimas, A. J. (1991). *Sémiotique des passions. Des états de choses aux états d'âme*.
-(1998). *Sémiotique du discours*. Presses Universitaire de Limoges.
- Fontanille, J. & Zilberberg, C. (1998). *Tension et signification*. Editions Mardaga.
- Fontanille, J. (1999). *Sémiotique et littérature: essais de méthode*. Presses universitaires de France.
- Greimas, A.J. (1970). *Du sens. Essais sémiotiques*. Paris:Seuil .
- (1987). *De l'imperfection*. Editions Fanlac.
- Greimas, A. J., & Courtés, J. (1979). *Sémiotique: dictionnaire raisonné de la théorie du langage* (Vol. 8). Paris: Hachette.
- Martin, B. (2006). *Key terms in semiotics*. Bloomsbury Publishing.
- Zilberberg, C.(2006). *Éléments de grammaire tensive*. Presses Universitaire de Limoges.
-(2012). *La structure tensive: suivi de note sur la structure des paradigmes et de sur la dualité de la poétique*. Presses Universitaires de Liège.

References:

- Abbasi, A.(2001). *Samad ,the Structure of a Myth* . Tehran. Chista. [In Persian]
- A'laei, M. & Abbasi, A. (2019). The analysis of silence in literary discourse :A semiotic approach to Missing Solouch and Kleidar. *Language Related Research*. N°10. 1(49,)195-221.[In Persian]
- Algouneh Jounaqani, M. (2016). A research on analytical potential of Greimas semiotic square in reading poetry. *Literary Criticism*. N°.31, 15-39.[In Persian]
- Athari Nik Azm, M.(2014). Analyzing thymic structure of discourse, affective awareness and the role of modal verbs. In *Semiotics and Fictional Literature Criticism*.(2), analyzing Sadeq Choubak and Simin Daneshvar works. Tehran: Sokhan.[In Persian]
- Babak Moein , M.(2015). *Meaning as Lived Experience; The Passage from Classic Semiotics toward Semiotics with Phenomenological Landscape*. Tehran. Sokhan.[In Persian]
- Bertrand,D(2000). An introduction to semiotics of literature , Paris :Nathan.[In Persian]
- Biglari, A. (2014). Hope in contemplation by Victor Hugo: what the mouth of shadow says. *Signata. Annales des sémiotiques/Annals of Semiotics*, (5), 217-243.[In French]
- Coquet. J.C.(1997). The quest of meaning , language in question. Paris: PUF.[In French]
- Taraqi, G.(1969). *I Too am Che Guevera*. Tehran : Morvarid.[In Persian]
- Jahani, P. (2009). Narrative analysis of Dash Akol: a semiotic approach to literary discourse. M.A Thesis. Azad University. Tehran Central Branch.[In Persian]
- Dehqani,N.(2011). The analysis of narrative structure in Kashf-al Mahjub by Ali Hujwiri based on Greimas semiotic approach. *Literary Text Research*. N°.4, 9-32.[In Persian]

- Fontanille, J. (1991). Aspectualized discourse; the 1st linguistic and semiotic sessions held at Limoges University. John Benjamin Publishing. [In French]
- Fontanille, J..(1998). *Semiotics of discourse*, Limoges University Press. [In French]
- Fontanille, J. & Zilberberg, C. (1998). *Tension and signification*. Editions Mardaga.[In French]
- Fontanille, J. (1999). *Semiotics and literature: Essays and methods*. Presses universitaires de France. [In French]
- Greimas, A.J. (1970). *On meaning: Semiotic essays*. Paris: Seuil. [In French]
- Greimas, A. J., & Courtés, J. (1979). *Semiotics: logical dictionary of the theory of language* (Vol. 8). Paris: Hachette.[In French].
- Greimas, A. J. (1987). *On imperfection* (Vol. 2). Edition :Fanlac.[In French]
- Martin, B. (2006). *Key terms in semiotics*. A&C Black. [In English]
- Shaeiri, H.(2002). *Fundamentals of Modern Semantics*. Tehran: SAMT.[In Persian]
- Shaeiri, H (2006). *Semiotic Analysis of Discourse*. Tehran: SAMT.[In Persian]
- Shaeiri,H.(2007a). The interaction of phenomenology with semiotics. *Quarterly of Literary Research*. N:3,61-86.[In Persian]
- Shaeiri, H (2007b). “Investigating different types of discursive regimes: A semiotic approach”. In *Proceeding of the 7th Conference of Linguistics*. Allame Tabatabaei University .Tehran. Iran. [In Persian]
- Shaeiri, H & Vafaei, T. (2009). *Phoenix, a Path toward Fluid Semiotics*. Tehran: Elmi Farhangi. [In Persian].
- Shaeiri, H. (2009a). From semiotics to semiotics of discourse”. *Literary Criticism*. N°: 8, 33-51.[In Persian]
- Shaeiri , H et al, (2009b), Meaning in interaction with text and image: Semiotic analysis of two visual poems of Tahereh Safarzadeh. *Literary Research*. N°.25: 39-70.[In Persian]
- Shaeiri, H. (2010). Semiotic analysis of aesthetics in literary discourse. In 1st and 2nd

Proceeding of Linguistics and Interdisciplinary Studies: Literature and Art. Under the Supervision of Academy of Art. Pp: 129-147.[In Persian]

- Shaeiri, H & Ariana, D. (2011). The continuity of meaning in *Forty Short Letters to My Wife* by Nader Ebrahimi. *Literary Criticism*. 4th year. N°.14, 161-185.[In Persian]
- Shaeiri, H. (2012). *Visual Semiotics*. Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Shaeiri, H et al, (2013). Semiotic analysis of the poem "The Rain". *Literary Research*. N°: 7, 59-90.[In Persian]
- Shaeiri, H & Kariminejad, S.(2014). Analyzing existential regime of discourse: The case study of Dash Akol Story. *Language and Translation Studies*. N°.3, 23-43.[In Persian]
- Shaeiri, H. (2016). *Semiotics of Literature*. Tehran: Tarbiat Modares University Press.[In Persian]
- Tarasti, E. (2000). *Existential semiotics*. Indiana University Press.[In English]
- Zilberberg, C.(2012). *Elements of tensive grammar*, Limoges University Press.[In French]
- Zilberberg, C (2012). *Tensive structure: pursuit of notes on paradigms and duality of poetics*. Liège University Press.[In French]